

DOI 10.36074/grail-of-science.07.05.2021.089

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ І ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ (АДАПТАЦІЙНИЙ ЦИКЛ)

Коршевніук Тетяна Валеріївна

канд. пед. наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

Проблема формування змісту шкільної природничої освіти набуває актуальності у зв'язку з імплементацією Державного стандарту базової середньої освіти, яким передбачено вивчення інтегрованих курсів («Пізнаємо природу», «Довкілля», «Природничі науки» у 5-6 класах [2]. Задум статті – розкрити авторське бачення структури і змісту інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6 класи).

На основі проведеного аналізу нормативно-законодавчих документів в галузі повної загальної середньої освіти, вітчизняної й зарубіжної фахової літератури і власного досвіду формування змісту шкільної природничої освіти, нами визначено детермінантами конструювання змісту інтегрованого курсу «Пізнаємо природу», а саме:

- визначені Державним стандартом базової середньої освіти мета, ціннісні орієнтири, компетентнісний потенціал галузі «Природнича освіта» та вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі [1];
- вікові особливості учнів 5-6 класів (пізнавальні можливості, допитливість, орієнтованість на взаємодію з однокласниками та вчителями;
- особливості природничо-наукового мислення (співвідношення абстрактно-логічного і наочно-образного складників та взаємозв'язки між ними) і закономірності його розвитку;
- дослідницький, особистісно зорієнтований, компетентнісний підходи.

Задля реалізації зазначеного, нами обрано спірально-концентричний принцип конструювання змісту інтегрованого курсу, за якого неперервне розширення і поглиблення знань з певної проблеми у 6 класі поєднується з повторним зверненням до тем, вивчених у 5 класі, задля розгляду об'єктів і явищ в нових зв'язках. Ми виходимо з того, що зміст курсу розкривають шість навчальних тем, які мають однакові назви в п'ятому і шостому класах. Їх зміст конструємо таким чином, що вивчене у п'ятому класі доповнюється і розвивається у шостому (таблиця 1).

Таблиця 1

**Тематичний план інтегрованого курсу «Пізнаємо природу»
в авторській розробці**

Теми	5 клас	6 клас
1. Вчимося досліджувати природу	<ul style="list-style-type: none"> Для чого та як досліджують природу Що повинен знати і вміти природодослідник 	<ul style="list-style-type: none"> Як розвиваються наукові знання про природу Що та як вивчають природодослідники
<i>Узагальнення.</i> Пізнання природи – кропітка і відповідальна праця, що потребує знань наукових методів дослідження і здатності їх використовувати		
2. Досліджуємо тіла, речовини, явища	<ul style="list-style-type: none"> Які властивості мають тіла і речовини та як це пов'язано з їхньою будовою Які зміни відбуваються з тілами й речовинами 	<ul style="list-style-type: none"> З чого складаються та які мають властивості речовини Які зміни відбуваються з тілами й речовинами
<i>Узагальнення.</i> Тіла й речовини мають певну будову і властивості. Для дослідження тіл, речовин, явищ використовують спостереження, вимірювання, моделювання, експеримент, класифікування.		
3. Дізнаємося про Землю і Всесвіт	<ul style="list-style-type: none"> Яку будову має планета Земля Як рухається наша планета та відомості про Сонце й Місяць 	<ul style="list-style-type: none"> Які зв'язки між оболонками Землі й людиною З чого складається Всесвіт та як його досліджують
<i>Узагальнення.</i> Земля – планета, що змінюється. Значення для Землі гідросфери, атмосфери і літосфери, вплив на них людини. Значення науки, техніки і технологій у освоєнні людиною природи Землі й проведенні досліджень у Всесвіті.		
4. Вивчаємо живу природу Землі	<ul style="list-style-type: none"> Хто належить до організмів та як їх вивчають Що необхідно організмам для життя, як вони це отримують і використовують Як організми взаємодіють з середовищем існування <p><i>Узагальнення.</i> Організм – цілісна система, яка взаємодіє з середовищем існування. Умови існування на Землі і пристосування до них організмів як причина різноманіття живих істот.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Хто такі мікроорганізми та як їх вивчають Як розмножуються, розвиваються і ростуть організми Що допомагає людині зорієнтуватись в різноманітті організмів Як організми взаємодіють між собою та середовищем життя <p><i>Узагальнення.</i> Розмноження організмів забезпечує безперервність життя на Землі. Класифікація як спосіб впорядкування знань про різноманітність організмів. Екосистеми – цілісні системи.</p>
5. Пізнаємо організм людини у його середовищі існування	<ul style="list-style-type: none"> З чого складається організм людини та від чого залежить його життєдіяльність Як піклуватися про здоров'я і чому це важливо 	<ul style="list-style-type: none"> Що важливо знати про нервову систему, ріст та розвиток організму людини Як природничі знання і техніка допомагають людині піклуватися про здоров'я
<i>Узагальнення.</i> Організм людини – цілісна система, на яку впливає навколишнє середовище. Людина змінює середовище свого існування		
6. Вчимося у природи і дбаємо про її збереження	Як людина взаємодіє з природою і що робить для її збереження	
<i>Узагальнення.</i> Природні об'єкти як моделі для техніки і технологій. Взаємодія з природою задля її збереження.		

[авторська розробка]

Щодо діяльнісного складника змісту курсу «Пізнаємо природу» важливо зазначити, що закладений у видах навчальної діяльності алгоритм навчання інтегрує дослідницький, особистісно зорієнтований, компетентнісний підходи. Для учнів це процес цілеспрямованого закономірного розвитку умінь цілепокладання, цілевиконання, в межах якого забезпечується свобода вибору мети, способів і засобів її реалізації, рефлексія. Також необхідно передбачено ускладнення видів навчальної діяльності. Це допоможе учням здійснювати планомірний поступ у пізнанні об'єктів, явищ і процесів природи з використанням різних методів досліджень, характерних для різних наук, допоможе школярам реалізувати творчий потенціал, ініціативність.

У навчальних темах роль інтеграторів виконують самостійний пошук, індивідуальна і групова дослідницька діяльність, що зосереджені на знаходженні відповіді на питання «Для чого досліджувати та як це робити, як поводитися, щоб не зашкодити природі, своєму здоров'ю й здоров'ю інших».

Запропонований підхід до конструювання змісту інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6 класи) орієнтований на підтримання й розвиток допитливості і пізнавальної ініціативи учнів, розвиток навичок співпраці з іншими та екологічно доцільної взаємодії з природою, формування пізнавальної самостійності. Вивчення курсу покликане допомогти учням вибрати активну життєву позицію, сформувати уявлення про закономірності у природі, співвіднести їх з особистими і суспільними цінностями, оцінювати наслідки прийнятого рішення, відчувати власну відповідальність за збереження здоров'я і довкілля, формувати навички продуктивної взаємодії, що сприятиме самореалізації та успішній соціалізації.

Список використаних джерел:

- [1]. *Державний стандарт базової середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.* (2020). [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
- [2]. *Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти.* Наказ МОН України від 19.02.2021 № 235 [Електронний ресурс]. – URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>